

Картини Володимира Микити

Автопортрет, 1986

Мірка-мішаня, 1987

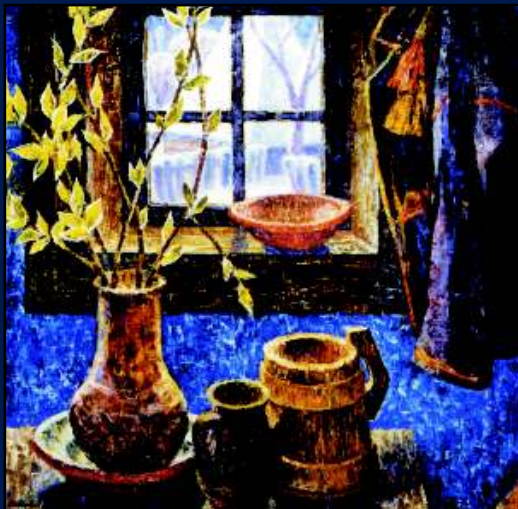
Рано, 1980

Смукот, 1966

До храму, 1990

Запоздивша весна, 1997

Зимній мотив, 1984

На убкладці: робота Володимира Микити "Цімборки", 2000 р.

РУСИНСЬКИЙ RUSZIN VILÁG SVÉT

річник VI. число 52., януар
VI. évfolyam 52. szám, január 2008

*Общі цілі помагавуть консолідації
нашої общины
Бесіда из председов ВРМС Андрійом Манайло*

Общі цілі помагають консолідації нашої общини

Бесіда із председов ВРМС Андрійом Манайло

Андрій Манайло

- У сьому році Вас вибрали председов ВРМС, у сьому році также отбылася перевірка Державным Статистичным Управлінням.

Тых людей, котрі не позиравучи на личну жизнь, извязувуть її из важными общественными ділами, за котрі треба боротися, не обходять випробованя, у них нелегка судьба. Успіх, вадь неудачі были у Вас частіше у сьому нелегкому році?

- Можу уповісти про цілу серію вопросув, котрі треба было розрішити, што нам частично удалося, або є иши и такі,

котрі чекавуть на того.

У перву очередь хотів бым создати таку общину, котра бы поддержовала мене у моих начинаніях и представленіях и также осуществляла бы выполнение поставленных задач. Я маву таку точку зренія, як и многі, ош проблемы фінансового газдованя при помощи правильної фінансової політики, мож доста скоро привести у порядок, айбо созданіе добре дієвующої общини є бульш сложным заданієм. Треба прийняти во вниманіе ушыткі мненія, айбо личні цілі не мавуть домініровати над общими задачами.

- Яку роль отыграли результаты перевірки Державного Статистического Управления у созданіи нової фінансової політики?

- У боротьбі за осуществленіе великих цілей общини усе мож допустити невеликі ошибки, терпіти даякі неудачі. Результаты перевірки дали новое направленіе до перемін, дали возможность устранить возникші проблемы. Сесі результаты, котрі указувуть на професіональное рішеніе проблем, треба прийняти до сведенія Общому Собранію, и не мож допустити, обы они не были устранені. Я непоколебимый у отношеніи додержаня законув и соблюденія фінансового порядка и сесе чекаву и от членув Общого Собранія. Завто рахуву перво-степенным заданієм організацію Адміністративної Канцеларії, котра послужить розрішенію многих вопросув, у тому числі буде подготувляти рішенія по пунктам, вынесеным на Общое Собраніе ВРМС, слідити за їх выполненієм и также вирішувати усі фінансові заданія на професіональному уровні из соблюденієм юридических законув. Сесе є дуже важна узаконена переміна, діла котрої вуд Кабінета Мініструв дустали сьме 8,5 млн. форінтув подпорованя.

- Обертавучися на прошедші місяці, які срочні задачі чекавуть на Вас?

- У перву очередь подобрати групу професіоналув, котрі обеспечили бы роботу канцеларії. Далше не хотів бым, обы даякі наші комітеты иши и далше чекали бы из началом продуктивной и интенсивной работы. Діла сього є условія, є и достаточна мотивация. На сьому участку у 2008 році я чекаву здвига науперед. Надіюся, ош у роботі комітетув буде переважати послідовательность, она не буде перерыватися, буде дополнятися креативными начинаніями.

- Ци будуть измненія у Законі, котрі ся тычуть работы и структуры ВРМС?

- Айно, у новому році - по новому Закону, ВРМС буде робити як бюджетна організація. РМС на містах будуть доставати подпорованя окреме на фунгованя и на програмы. Я хотів бы рішити вопрос фінансової дотации депутатам, ушытким членам Общого Собранія. Уєдно из сим я хотів бы фінансово подпорувати проведение міроприятій, книжных выдань, ошколованя, релігіозное житя, подпорувати музыкальні танцьовальні колективы и т.д. Айбо наша работа мусить быти не лем фінансово мотивована и заключена у рамки личных интересов. Я категорически против безразличного отношенія до неї, бо она має дуже цінный и великий смысл. Мы знаєме и того, ош коли говориме про сохраненіе русинської культуры и традицій - то є у даякуй мірі лично прийняті обязательства, котрі самі по собі приносять нам радость и удовлетвореніе.

- Кидь чоловік по своей волі прийме на себе нелегкі обязательства, як бы не было тяжело, вун мусить їх исполнити. Што Вы рахусте у своей роботі до теперь успіхом?

- Круг новых основных заданій, котрі мы поставили перед собов у 2007 році и зачали вирішувати, будеме розширєвати у 2008 році. 2008 рук я назвал бы роком „випробовань”, бо мы мусиме робити у новых условиях. Я приобрів бульший опыт, дякувучи котрому знаву, на што можу положитися у роботі. Наша главна цель - кодификація русинського языка, подпорованя ошколованя и краєзнавства, продолженіе работы организованного нами пленера художников, подпорованя релігіозных програм, дальнійшое повышеніе художественного и литературного уровня журнала „Русинський Світ”, активніше принимати участіе у грантах, повышати їх професіональну кваліту.

Найважнішими нашими заданіями суть: регулярна видавательська діяльність нашої Русинської Бібліотеки, изданіе Русинського Альманаха, художественного

альбома „Родина Медвецких”, розширення діяльності нашого Виставочного Зала, издание WEB-страниці, на котру будеме выносити майактуальні вопросы діяльності русинської общины Мадярщины.

Можу уповісти, ош діяльність столичного самоуправлєня и даяких районных самоуправлєній была разнаобразнов и успішнов, што мы постаралися освітити у наших выданнях, переслідуючи тым и таку ціль, обы штось лишилося и діла будущего.

- Є такі роки, такий час, коли судьба дає нам у руки булше альтернатив. Вы относитесь до тях, котрі выбрали активное общественное життя. Як Вы думаете осуществлять сесе надале як чоловік и як художник?

- У выбрануй мнов общественной роботі хотів бым спиратися на добрых помощников и на

професіоналув. Я люблю ушытко называти своими именами, то, што кажу, переслідує определєні цілі и направлєнія. Рахуву дуже важным добрі чоловічєські отношєнія. Сесе инспірує мене и як художника. Напримір, то сталося послі успішного завершєнія первого пленера русинських майструв. Сесе є діла мене необходимостью. Я бы не хотів ощущати отсутствіє поддержки из бока мого окружєнія. Я тогда дуставу удовлетворєніє, як художник и чоловік, коли коло мене будут такі люди, из котрыми я уєдно можу ити до поставлєных цілєй, котрі порозумівуть мої мыслі, выслушавуть мене и можуть изо мнов даколи согласитися.

Интервью брала
Марія Ортутай

Василій Анталовський – педагог, школьний адміністратор, общественно-політичєський діятель

Василій Анталовський родився 6 януара 1880 рока у сєлі Бобовище на Подкарпатю. Закончивши у 1902 році учительську семінарію у Ужгороді, робив учителем у сільських школах, 20 рокув був директором школы у Черлєнові, Ракошині (1902-1922) и также инспектором народных школ Росвиговского школьного округа, куды относилися 38 сільських школ.

Проявив себе як успішний адміністратор, наставник и просвітитель. Велику просвітительську роботу проводив межи селянами. Будучи сторонником повышєнія культуры газдованя русинув, помагав создавати по сєлам кооперативні дружства, што повысило бы їх фінансовое положєніє.

М. Анталовський принимав активное участіє у роботі Общества им. А. Духновича, привлекав у Общество учителей, способствовал открытію „Русских Народных Домов” у сєлах и также організації сільських

бібліотек. Возглавив Музейный Сєвіт Археологического Музея Тіводора Лєгоцького у Мукачові. У конці 30-х рокув возглавив Общество им. А. Духновича. Як його председатель, иниціював установлєніє памятной таблы А. С. Пушкина на стіні руської гимназії у Мукачові по поводу 100-лїтія из дня рождєнія великого руського поэта. Василій Анталовський боровся за конституціонное право Подкарпатської Руси на автономію. Но при тому вун выступав за суверенность и єдність Чехословацької Рєспубліки, за што переслідувався кратковременным правительством Карпатської Украйины, його грозилися отправить у концлагерь у Рахово (Думєн). Мадярськими властями был отправлєный на пенсію. Умер у Росвигові 2 юнія 1945 рока.

Иван Поп
Энциклопедия Подкарпатской Руси

Чєстовані читателі!

Слушайте передачу Русинського Радіо на габах 874 кГц кождый вторник у 13.00-13.30 на габах MR4.

*

MR4 - Nemzetiségi műsorok, Ruszin nemzetiségi műsor.

A műsor a 874 kHz hullámhosszán hallható minden kedden 13.00-13.30.

A műsor éjjel-nappal hívható telefonszáma:

06-1-238-7018 (hangposta). E-mail címe: rena@kossuth.radio.hu

Усуджені быти в „раю”

Два русины-патріоты, русин подкарпатський Ян Демчік и русин словацький Мікулаш Шкурла, майже ош не были нигда знакомі, не были нигда уєдно, но зла русинська доля розпорядилася так, што мож їх сміло назвати истинныма братами. Лем братами по неволи. Непозеравучи на то, ош Мікулаш Шкурла и дав у назву свої книжки слово рай, бо назвав ї „Odsudeni do raja” (Svidnik, 2004), айбо рай тот, як мож дўзнатися из книжки, быв гуршый, ги пекло. Иппен так, як и гулаг Яна Демчіка, котрый свої спомины назвал просто: „Muj utek do gulagu” („Praha, 2001).

Єден русинський автор, говорячи про долю своїх братів-русинів 21-го віку, так пише:

*Тяжко ты живиш, русине,
Мадрувучи світом,
Приниженный, ги тот жебрак,
Береш дараб хліба...*

Русинська доля 21-го віку видить нам ся пеклом. А може, простаки-русины нигда ся и не мали ліпше?

Слідуючи хронології, спершу поговориме за книжку Яна Демчіка.

У передслові до свої невеликої книжечки автор пише: „Од свого арешту (1939 р.- авт.) аж до того часу, коли ня слободили з лагру (1943 р.- авт.), нигда”м ся досыта не наів. Я не відьўв молоко, мнясо, цукор, сўль, зеленину, садовину, траву, чички, листяні дерева, звірят, потят. Я нигда не мав на собі спўнньое, штрімфлі (потому яки”м доносив свої). Нигда”м ся не брытвав, не стрыхимся, немывимся (лем раз у полтавськўм „души”), не напивимся студеної воды вадь иншої ріджавы (окрем киплятка). На рештантах нигда”м не відьўв иншакого платя (куфайок), ги од помершых. Нигда”м не відьўв, обы ся дако сміав – ани рештанти, ани лагерное началство. Тут ни было ни колячого друту, ни вышки діла стражників. Трупы”м відьўв, лем ги бы люди пўснули. Ищи вчора завіділі”сьме їм из мойим сусідом, ош они уже сконали. А днись уже и тому сусідови завиджу лем я сам. Може, завтра уже и мині буде завідіти другий сусід, тото знає лем тутишня тундра. Тут ся соединили темні странички чоловіка из тутишным твердым крайом, и уєнно принижувуть рештантўв аж на самый спўд їх чоловічности”. Страшні слова, но їх смысл ставав ищи страшнішым од того, што рештант нияк не годен був збагнути, за яку вину тота біда на нього впала.

Бо з якими надіями восени 1939-го року поєдні русины позерали на восток! Автор споминає: „Коли радянська Червена армія на конци септембра 1939 р. заняла восточні области Польщі, притоптаной гітлеровов Німеччинов, посунулися границі Радянського Союзу нараз аж до Карпат. Подкарпаторусинським патріотам, котрі не хотіли змиритися из приходом маляр (дакотрі, правда, не дуже хотіли ити у малярськoe вoськo – авт.), предоставилася можливість утікнути до наших словянських братів, за державу яких говорили, ош тото є рай робочых и селян”.

Тот рай, што го хотіли найти троє молодых

русинських хлопців на території, занятій руськими болшевиками, на жаль, уже в Карпатах недалеко од руської границі помалы стався міняти на штось иншое, страшное. Автор споминає: „Из-за кривулі пішника (в горах над Руськов Мокров – авт.) появились двоє на конях у военных шапках, из пушками за плечми. Прилитіли уд нам, як вихор. Скосили на землю, пушки наставили на нас. „Руки ввирьх!” Хмурились ги чорти. Не дали нам и слово повісти. Якось аж гавкавучи приказали: Укажіть, што маєте у гатіжаках! Уняти вшитко из жебўв! Звідавуть, ци не маєме збрань. Айбо нашто бы нам была збрань?

Доброє настроєніє нараз од нас утікло. Такої стрічі мы не чекали...”

А коли хмурый и неприємный офіцер НКВД уже у хижі пограничної стражі фурт ся дозвідовав, ци хлопці не шпійоны, а пак коли їх одвезли у решт на другий бўк Карпат до Надвірної, а пак до Станіслава, де межі рештантами были сященники, професоры, учитілі, фішкарoші, новтарoші и судді, польські офіцеры и шандарі, торговці и заможні селяни, котрых русы называли незнакомым їм словом „кулаки”, и усі были из восточної части Польщі, а пак коли їх без пояснення повезли дале, у полтавський решт, де каждому уголосили, ош за переход руської границі достає три роки решту, уже ся віділо, ош майстрашноє опсталoся иззаду. Но дале ищи був решт у Харькові, де, як хлопцям ся віділо, были люди из цілої Европы, ”...комунішты и некомунішты, котрі утікали од фашистўв. Німці и австрійці, італійці, французы, поляки...Айбо бўлша часть рештантўв была из западної України, котру окуповали Советы, и из прибалтійських республік”.

Но решты, што їх уже пройшли хлопці, были лем цвіточки, ягоди їх чекали в лагрі гулагу на Печорі, на сівері Росії. Про то, де ся они находят, хлопці дўзналися лем од рештантўв, котрі там уже робили, бо нико їм адрес и не думав называти, раховалося, ош рештантови тото и не треба, бо писати письма не мож было никому. Обы хоть лем мало приблизити атмосферу руського пекла, котрое ся называло гулаг, наведемо слова Яна Демчіка: „Рано нас уже в 5 годин будили тым, што цоркали желізом по даравови пудвішеної шины. Через годину, по голодному фрыштикові, нас шоровали по троє. Дале стражники з пушками вели нас через капурі на роботу. При сьому ривкавучи предупреждали: „Доста ступити из шора лем крок направо вадь наліво, нараз стріглемє”!

Рештанти были люди разных професій и віку. Они представляли майже ош усі народы Радянського Союзу. А може и цілої Европы. Лем мало ко доживав у лагрі до старшых рокўв. В Харькові нам говорили, ош на Білморканалу (тут робили лем рештанти – авт.) рештант годен був удержати не бўлше рока...”

Видимі зміны принесла война, про котру рештанти дўзналися уд новых рештантўв, бывшых воякўв, што были пленені у фінськўв войні, зашто и попали у решт. Над сима уже ся збытковали не лем стражники, но и жулики рештові.

Описати ушиток страх гулагўв не устало бы и цілого

життя, но у малув книжочці Ян Демчік доста детально доказав змалювати сталінські страхи. Не знаємо, як він ся рішив на таке, бо тото ушитко треба было ги бы пережити ищи раз. По таких страхах не было нич чудного в тому, ош молодой хлопець, коли го в 1943 р. як чужинця упустили из сталінського гулага, сам глядав, де є тото чеськое восько, сам хотів ити на фронт. У Куйбышеві на чеськѣх военнѣх місіїх прияли го як свого, там молодой русинський хлопець познакомився из полковником Геліодором Піком, котрый фурт перезвідовав го за тоті лагерні страхи. Из чеським полковником русинський хлопець уже як чеський вояк пішов из Куйбышева до Бузулука, де ся формовало чеська военна часть. Машина ишла 4 години, и цілий тот час полковник Піка звѣдав и перезвідовав, як тото было в лагрі. Бо в голові у нього уже крутилася гадка, якбы урвати из того пекла ушитких русинських хлопцѣх. Пак накониць повѣв: „Слухайте, Демчіку, даколи бысьте мали про тото ушитко написати”.

„Може и учиню тото, пане полковнику,”- отвітив я. „Раз може и напишу, даколи. Кідь буду живий и здоровый”.

Ян Демчік пройшов войну, опстався живий, не забыв страхи сталінського гулагу и написав, памятаючи слова полковника Піки, діла прийдешньих поколінь красну, хоть и страшну книжку. На жаль, сам полковник, истинный чеський патріот, по комуністичнѣх перевороті в Чехословачії в фебруарі 1948 р. був арештований, обвинений у шпійонажи на хосен Великобританії и суджений на смерть. Обвиненіє против Г. Піки сфабриковав прокурор Карел Ваш (бывший ужгородський фішкареш-комунішта, котрый перейшов до СРСР и став агентом НКВД). У зйазку из процесом над полковником Піком в Ужгороді арештовали и усудили на довгі роки и його бывшего близького помочника в СРСР, офіцера-связіста чехословацької місії в СРСР подкарпатського поета А. Патруса-Карпатського. Таку страшну історію розповів нам живий учасник того ужасу Ян Демчік.

Мож было чекати, ош по войні доля убернеся од русинам уже лицѣм. Треба уповісти, ош подкарпатські русины в силу свої богослушности и непротівленія владі, котра у любому случайі має карателну возмогу бѣлшу, як русины возмогу протівитися їй, пострадали менше, ги їх братя из Восточної Словакії, котрі пуддалися комуністичнѣх агітацій, лишили свої міста бываня и перебралися на Украини. Про свої мытарства, про страхи повойнової большевицької державы красно описав другой русинський автор, Мікулаш Шкурла у своєю книжці „Усуджені быти в раю”. Майже фотографічна точность, детальний опис дають возмогу читачу увийти у світ страшных сталінських часѣх, на момент стати їх живым учасником, набратися страху из того беззаконія, котрое чинили комунішты, обы по прочитаню книжки прийти од собі и пувісти: „Хвала Богу, што тото ушитко русины уже пережили навѣки, дасть Бог, ош навѣки”.

Книжка скомпонована не просто дубрі и оригінално, но дуже дубрі. Нараз читаємо, ош „тоту книжку написав”им на чисть мойих, днись уже покойных, родительѣх Гелены и Міхала Шкурловцѣх, котрі из нами,

своими дітьми, и тысячами других русинів-оптантѣх з Чехословачії пережили за час перебуваня на Украині пекло неволі и уражок, страдань и боли. Пережили смуток за родным крайом, за отцюзнинов, за Чехословачійов, за родными Карпатами, де они ся уродили и де жили”.

Уже из назвѣх глав мож судити, як автор оцінював тоту ци иншу акцію, наприклад за спередсловом иде глава „Переселеня ружовов заградек вадь трагедія?”. И тут дуже на місті автор подає споминку про 50-у роковину з часу переселеня словацьких русинѣх на Украини. Його шоквали слова т.зв.українського вченого, Д-ра Івана Ваната, CSc, котрый оптантом не був, но за оптацію говорив, ги бы писав, и котрый на вопрос, ци была оптація русинѣх у 1947 р. трагедійов, ци не была, не задумувачися повѣв: „Ні, не була це трагедія, нічого спільного з трагедією ця переселенецька акція не мала ані не могла мати...” При такѣх думці І.Ванат не був сам, йому приспівовали и другі „українці”, яких, на щастя, на Словенску стає з каждым роком менше и менше. Про яку „ученість” сих „українцѣх” мож говорити, коли страх, што они го дѣстали у часы комуністичної диктатуры, жив у них и по 10-х роках розпаду комуністичної системы? А може не страх, а низкі меркантильні інтересы „надыхавуть” сих „ученых” ити против свого народа? Бог їм судя. Бо были выступы и окремих, правдиві, хоть и страшні. Наприклад, на вопрос, ци оптація русинѣх у 1947 р. была трагедійов ци не была, доцент Андрей Ковач, CSc, повѣв так: „Слово трагедія є в даному случайі дуже слабѣе. Ясно, што тото была трагедія, та щи и не хоть яка, было тото великое нещастя”.

Є там и глава з інтереснов, но правдивов назвов: „В Союз легко, но отсюда дороги нет”. Припоминаву 1967-й р., коли я, студен-чехіст Ленінградського універзитета, був запрошений камарадом на навштеву до Чехії. Начальник ОВІРУ, котрый відав дозволом на виїзд заграницю, місто отвѣта „айно” вадь „ніт” задав ми такий вопрос: „Ну зачем тебе ехат в какую-то Чехию, вот у нас до Владивостока 11 тысяч километров, туда и езжай, и никто у тебя не будет спрашивать никаких документов”. Тот высокий комуністичный начальник никак не годен был порозуміти, ош мені треба не 11 тысяч км. до Владивостока, а попрактиковатися у чеському языку. Муй случай лем пудтверджує слова, ош „в Союз легко, но отсюда дороги нет”. Розпався и Союз, и много чого змінилось у світі, лем не змінилися ванаты и иже з ними. Хотя сисі пражівські „українці” дуже чунні люди. Недавно перед навщѣвов Словакії президентом Украины Ющенком редакторка киевської телевізії побывала в Пряшеві, де мала бисіду из „щирими українцями”, котрі майже ревали, ош як їм тяжко жити на своєю отцюзнині, майже так, як на чужині, бо нико не хоче їх подпоровати. Ци редакторка была хитра, ци уйшло тото у нїї спонтанно, но она зазвідала „плачущого щирого українця”, як він говорить дома. И учула шокующий отвѣт: „По-нашому, по русинськы”!?? Квіслінги, они усяды квіслінги, як у Норвегії, так и на Словенску. Таким квіслінгам треба бы прочитати 11-ту главу из книжки Шкурла, котра ся называть „Желаніє вернутися домѣх сильнішное за страх”, де ся говорить,

як 24-рочный Осиф Мішків из Вышнього Орлика, ризикувучи не лем свободоу, но и жытьом, перейшов у 1947 році уже заперту на замок русько-чехословацьку границу на Подкарпатськѣ Руси и вернувся в родное село! Думаєме, ош кобы у тот час на Украйині вісіли на городинах колбасы, а ярками текло молоко, як того ся обіцяло опантам, нико бы так жытьом не рисковав.

Што увіділи опанты по приходу на Украйину, говориться у главі 16. Автор пише: „Майже усі тутішні обыватілі жили в низких, глиняных хижках, котрі были укриті майбулше соломов и мали малі оболочки. Чехи правили великі, деревляні и муровані, світлі хижі, укриті майбулше бляхов”. Типирѣшня Украйина змінилася лем довкола великих варишѣв, и того лем та її часть, котру накрали собі „нові украйинці”. Глубинка украйинська дотипир жиє у малых хижках, бо никому до нїї нїє діла, она лишена сама на себе. Та й страх од „пана” малый украйинець ищи у собі не переборов, постояти за себе не знає. Помаранчева революція 2004-го року была скорше великим шоу за участьов величезної масы народу, котрому олігархи дозволили уйти на улїцю. Пак за нього и забыли, ділячи межи собов владні крісла, котрі уже три роки нияк не годні поділити.

Дуже інтересні главы 43 и 44, котрі ся называвуть „Рабська робота в калгозах” и „Принуждена крадеж”. Доправды калгозник мусѣв красти, бо робив лем за „трудодні” – палички, які му писав ланковий, и за котрі раз на рѣк калгозник дѣстав мало натуроплаты. А як было жити цілый рѣк? Приходилося красти. Но кідь усяды у світі крадеж – то то ганьба, то в болшевицькому Союзи и постсоюзных поедных державах ищи и типир крадеж – обычна річ. Бо Моисей не задарь водив своих соплемяників-рабѣв 42 роки по пустыни, доки послідный из тых, што памятали рабство, не умер. А Союз розпався не повні 20 років. Мы не хочеме оправдати такий грїх, як крадеж, просто хочеме якось оправдаты тых бідных украйинцѣв ци русѣв, котрым треба красти діла того, обы даяк ужити у сьому складному житю, што їм опстало од комуніштѣв.

Тяжко ся жило на повойновѣв Украйині, но опантам жилося там ищи тяжє. У главі 50 автор пише: „Нас тутішні люди называли гуцулами вадь гуралями. Сміялися из нашої русинської бисіды и фурт нам давали знати, ош мы тут лишні. Звідали нас, коли уже підєме гет, до Чехословакії...Наша трагедія была в тому, што мы были бы раді вернутися на Словенско, но уряды нас не хотіли пустити. На Украйині нас не прияли, и нигда мы там не привыкли, главным образом наші старі родителі, котрі за тых 20-30 рокѣв не выучили украйинський

язык”. Унижені и уражені, наші русины и так не тратили свою гордость, свою смілость. У 50-в же главі автор розповідать, як його брат Мішо не побоявся выступити против калгозного началства, коли увідѣв неправду, в тот час, коли нико из тутішных жителей и у сні не годен был представить собі такое. Хоть автор и гордиться смілым поступком своего брата-русина, но чувствуєся, ош йому жаль и тых бідных, забытых люди, котрі нияк не гонни удавити из себе чувство раба. Сесе дає хоть малое пояснєня, чому тутішні украйинці не любили русинов, бо рабська натура нигда не гонна была порозуміти натуру вольну, свободолюбну.

53-я глава гласить: „Прийшли”сьме на Словенско 6 септембра 1963 до своих родительѣв, котрі нас уже чекали дома в Ладомировій. Был то майшасливый динь мого живота”.

Казало бы ся, ош щастя автора заглушило усі други чувства. Но автор є русин, и забыти за своих несчастных русинов вѣн не годен. Зато за тым щасливым діла нього концѣм слїдуют сумні слова: „Не вшитким, и не нараз пощастилося вернутися домѣв. Много наших люди навсе опсталися лежати **в чужѣв земли...**” Не знаву, ци слова „в чужѣв земли” автор написав умышлено, вадь того му подказало сердце. Не знаву, не встиг я його роззвідати, бо наша бисіда не была довга, но она мені ся запамнятала тым, што я відѣв коло себе щасливых люди, на котрых, на щастя, уже не видко было ани слїда из того пережитого „рая”. Най Вам Господь Бог дарує здоровля и много рокѣв живота, обы”сьте и надалє творили на благо нашего русинського народа, обы наші русины бѣлше нигда в животі не зазнали такого горя, якого зазнали вы, словацькі опанты. Веселого Рїздва желавуть Вам подкарпатські русины и щасливого Нового рока!

На завершєня своего малого есе хочу привести слова Марії Гірової, котрі мені дуже ся люблять:

*Ці є така рука,
Ці є в світі сила,
Абы на колїна
Русина зложыла?*

*Не є і не буде,
Світ світом як буде,
Од правіку Русин
Жывє ту и жыти буде!*

Дмитро Поп, Ужгород

Честовані читателі!

Просимє Вас подпоровати

Всєдержавное Общество Русинської Интелігенції имени Антонія Годинки

1% податка личного дохода.

Вашу фінансову подпору просимє перевести на рахунок:

Swift kód: TAKBUNB 54700082-18003699 Adószám: 18179475-1-42.

Председа Проф. Др. Антоній Лявинец

Іван Гарайда

29 януара 1905 рока у селі Зарічово (Подкарпатя) родився Іван Гарайда - лінгвіст, педагог, товмач, русинський просвітитель. У 1919 році Іван Гарайда уєдно із родителями перебрався у Мадярщину, не принявши чехословацького гражданства. У 1924 році вун закончив гимназію у Секешфегирварі, а із 1924 до 1928 рока учився на юридичному факультеті Будапештського університета, дустав титул доктора права, айбо юристом нигда не робив. Затым поступив на філологічеський факультет у Пейчі, а із 1930 рока, як стипендіант польського правительства, у Ягеллонському університеті у Кракові изучає польсько-мадярські связи. І. Гарайда закончив ошколованя у Ягеллонському університеті у 1934 році і там же стає преподавателем. Принимає активное учатіє у роботі Польсько-мадярського Общества, занимается товмаченям из польського и мадярського языкув. У 1935 році принимає польське гражданство. Начало II Світової войны Іван Гарайда застає у Кракові. 6 новембра 1939 рока уєдно із другими краковськими професорами быв арестованный гестапо и депортированный у концлагерь Саксенгаузен. По прошенію родичув мадярське правительство добилося його высвобожденія, веснов 1940 рока вун приїхав у Мадярщину тяжко хворым. Йому посовітовали виїхати на периферію, обы не быти на очах у гестапо. І. Гарайда выбирає Ужгород.

У Ужгороді вун стає директором Подкарпатського Общества Наук (ПОН). Сись пост вун занимає из 1940 рока до прихода совіцької армії 27 октовбра 1944 рока. Из 1941 рока до 1944 выполняє функції издателя, редактора, літературного журналу „Літературна Недѣля”, научного кварталника „Зоря - Najnal”, ежемісячника „Руська молодеж”, каждоручного „Великого сільсько-господарського календаря” (1942-1944), тридцяти книжок серії „Народна бібліотека”, сорока выдань серії „Літературно-Наукова Бібліотека”, 11 книг серії „Детская бібліотека”. У соавторстві із Н. Лелекачом составил „Библиографию подкарпатской русской литературы” (1943). Робив І. Гарайда и як изглядователь, историк и лексикограф (составитель словарей). Як историк, изглядовав ранньое середньовічя Мадярщины, отношенія її правителюв из галицькими князями. Як лексикограф составил словарь иноязычных слов, робив над „Русько-мадярським словарем”. Главным заданієм І. Гарайды, як директора ПОН было созданіє Граматики русинського языка. У началі 1941 рока у Ужгороді вийшла його „Грамадика руського языка”. Її значеніє было ширшим, як практического учебника. По правді, тото была попытка кодифікації норм русинського літературного языка. У спередслові до сеї граматики І. Гарайда писав:

Наша філологічна література довольно богата всякого рода грамматиками. Як сей край бывъ

выставленный разнымъ политичнымъ, культурнымъ и религійнымъ впливамъ заграничнымъ, таксамо стоявъ и его языкъ подъ стало змѣняющими впливами языковыми, якѣ потомъ выбивалися и на грамматикахъ, составленныхъ в разныхъ періодахъ.

Перша грамматика, написана на Подкарпатю, была д-ра *Арсенія Коцака*, учителя монашескихъ школъ в 1768 р. подъ титуломъ: „Грамматика русская и пр.” Авторъ выразно зазначає, что хоче написати граматику

Іван Гарайда

зато, чтобы - якъ и всѣ другѣ народы - и „мѣзерны Руснакы” мали граматику своего родного языка. Грамматика стоить подъ сильнымъ впливомъ церковно-славянщины, але замѣтно въ ней и богато элементовъ живого руського языка. Слѣдуюча въ рядѣ грамматика або правилнѣше філологічна студія *Івана Фогарашія*: „О розличіи славянскихъ нарѣчій, собственно же о мало о карпато или угрорусскихъ”. Въ семѣ творѣ Фогарашій подає розницю межі языками руськимъ и великорусскимъ. Нимъ выдана грамматика была властиво не руська, але мадярська подъ титуломъ: „Русько-угорська или мадярська грамадика”. *Михаиль Лучкай* въ 1830 році написавъ руську граматику: *Grammatica Slavo-Ruthena*,

котрою хотѣвъ доказати, что всѣ славяне мають держатися церковнославянського языка, котрого найвѣрнѣше придержуються русины подъ Карпатами.

Въ слѣдуючій добѣ писалися граматики подъ впливомъ русского лит. языка. Въ 1853 роцѣ появилась „Сокращенная грамматика письменного русского языка” *Алек. Духовича*, корригована позднѣйше *Ив. Раковскимъ*. Года 1865 выдавъ *Кириль Сабовъ*: „Граматику письменного русского языка”. Ся грамматика уживалася у всѣхъ середнихъ школахъ Подкарпатя до 1900 года. Такожъ подъ впливомъ русского литературного языка была написана и выдана „Русская Грамматика и Читанка” *Евменія Сабова* въ 1890 роцѣ.

Ряд грамматикъ, написанныхъ живымъ руськимъ языкомъ, отворила грамматика *Ав. Волошина* въ 1907 роцѣ, котра была одобрена и Мадярскою Академією Наукъ. По свѣтовой войнѣ для школьного уживаня появились граматики *Волошина* и д-ра *Ив. Панькевича*, написанѣ на основѣ граматики Огоновского, котрѣ менше-больше придерживалися живого народного говора и лишь въ позднѣйшихъ часахъ, оставивши чисту етимологичну основу, зблизилися до фонетики. 1924 рока была выдана грамматика *Ев. Сабова* на русскомъ лит. языкѣ.

Написати граматику такого языка, котрый до сихъ поръ еще не мавъ систематичной грамматики, есть легкое дѣло. Для индоевропейскихъ языковъ греко-латинска грамматична система подає готовѣ рамки, въ котрѣ треба только всунути языковѣ даннѣ и ихъ менше-больше пояснити. Але написати граматику письменного

языка для такого языка и для такого народа, у которого до сих пор появилось уже множество грамматик всякого возможного напрама и идей безъ того, чтобы хоть одна изъ нихъ была принята цѣлою супольностью безъ противорѣчій и безъ осудительной и презрительной критики просто изъза той причины, что интеллигенція того народа еще и нынѣ не вытворила въ собѣ ясный поглядъ о національной принадлежности - ся задача здаеся для каждого, кто симъ вопросомъ занимався, майже нерозрѣшимому.

Наше стремленя не было иншое, якъ установити сталѣ и всѣми однако уживанѣ граматичнѣ формы нар. языка, чтобы такимъ способомъ могли выдаватися книжки и новинки для народа наилегше понятнымъ языкомъ. Бо доказалось, что книжки, написанѣ для общественности на основѣ давнѣйшихъ грамматикъ, были для народа меньше-больше тяжко зрозумѣлѣ и не были въ силѣ приспѣти до культурного поднесеня народа. И такъ ся грамматика служить чисто практичнымъ цѣлямъ, исключивши всякого рода политику.

Нашъ народъ хоче жити, хоче учитися, хоче просвѣщатися, народъ стремиться вгору. Интеллигенція мае сотеро дорогъ и способовъ учитися, доповнити свое знаня, сотеро можливостей читати, оріентоватися въ рѣчах сего свѣта. Але что мае народъ для достиженія сей цѣли кромѣ своего языка, кромѣ своихъ по большой части перенаселеныхъ, бѣдныхъ школъ и одной або двохъ газетъ? Если и тотъ его языкъ возьмеме отъ него або покажемъ его противными его духу элементами, что останется тогда для него?

Если наша интеллигенція хоче учитися иншимъ славянскимъ языкамъ, никто не забороняе и знаня своего родного языка ни въ найменшой мѣрѣ не препятствуетъ еѣ въ томъ. Противно, точное и докладное знаня своего родного языка служить превосходною основою для присвоения хоть которого не лишь изъ славянскихъ, але вообще каждого чужого языка.

Сякъ и симъ подобнѣ розважаня привели насъ до того, чтобы составить грамматику нашего родного языка на основѣ тыхъ показанъ, котрѣ были установленѣ на засѣданіи языкового отдѣла Подкарпатского Общества

Наукъ в Будапештѣ дня 28 февраля 1941.

Не хвалимесь тымъ, что ся грамматика представляе собою чтось совершенное або чтось такое, что часомъ не могло бы змѣнитися къ лучшему, такъ якъ ся грамматика есть въ дѣйности компромиссомъ межи многими одинъ другому противлячимися представленіями о нашомъ народномъ языкѣ. Вообще сказано, де только возможно было, старалися мы придержоватися етимологиѣ, головно въ корняхъ, а только въ оконченіяхъ перейти на фонетику. Нашимъ стараньемъ было подати грамматику того живого языка, на котромъ у насъ въ практицѣ каждый говорить и котрый языкъ може быти связующимъ звеномъ межи всѣми членами нашего народа безъ выимковъ. Маеме при томъ замѣтити, что поясненія къ дакотрымъ частямъ нашей грамматики не претендуютъ на повность. Они только для того были мѣстами поданѣ, чтобы у людей, котрѣ интересуются своимъ роднымъ языкомъ, взбудити стремленя дальше заниматься и до дальшой степени развити нашъ народный языкъ.

Теперь уже только одно требуеся: добра воля. Мы надѣмесь, что ся грамматика, котра повстала изъ щирой любви къ нашому народу, въ большинствѣ нашего народа и интеллигенціѣ встрѣтится зъ порозумѣниемъ. Мы при составленіи сей грамматики дивилися лишь на добро народа и на его будущность.

Зъ нами Богъ.

Унгварь, дня 15-го мая 1941

Др. Иван Гарайда

Дѣл. директоръ

Подкарпатского Общества Наукъ

Жизнь и дѣятельность ученого были перерваны совѣтскимъ „Смершемъ”. Гражданинъ Мадярщины и Польши бывъ арестованный совѣтскихъ контррозвѣдокъ 17 новембра 1944 рока. Вунъ бывъ обвиненный у „профашистской агитации... противъ коммунистическаго движения”. Умеръ у тюремѣ „СМЕРШ”а у Ужгородѣ.

Составила др. М. Лявинец

Привѣтъ

Якъ предсѣдатель Подкарпатского Общества Наукъ зъ радостью витаю первое изданіе нашего Общества. Особенно радуюся тому, что сею работою недавно заложеное Общество желяе розвивати и обробляти культуру, головно же материнский языкъ руського народа. Для мене се двойна радость и зато, бо я самъ въ цѣломъ моемъ животѣ бывъ труженикомъ народовецкой думки. Цѣлый мой трудъ на руськомъ полю бывъ службою сей идеи, якъ то правѣ у вступномъ словѣ маленькой моей брошурѣ подъ заголовкомъ: „Отцюзнина и прошлость” было выражено. Сей идеи желявъ служити и литературно-языковой фаховый отдѣлъ Подкарпатского Общества Наукъ тымъ, что на

засѣданіи фахового отдѣла, подержаного 28-го февраля 1941 рока, одноголосно такъ рѣшивъ, что на территоріи Подкарпатя говореный народный языкъ желяе развити въ литературный языкъ. Основою были приняты ведучѣ принципы, признанѣ для руського языка въ 1900-ыхъ годахъ Мадярскою Академією Наукъ.

Теперь мы, призванѣ вождѣ руського научного живота, поступаючи сею дорогою, грамматику, составлену дѣловедучимъ директоромъ Общества, зъ тымъ скромнымъ желаніемъ прикладаеме руськой общественности, чтобы въ ней обновлена народовецка думка была принята и интеллигентными верствами руського народа зъ порозумѣниемъ. Зъ гордою созна-

тельностью наповняе мене тотъ фактъ, что Подкарпатское Общество Наукъ, якъ въ первой мѣрѣ къ тому призванный форумъ, рѣшило дѣло и не треба было правительственному комиссаріату карпатской территоріѣ самовластнымъ словомъ вмѣшати въ языковѣ дѣла руського народа.

Особенно най буде мнѣ, якъ предсѣдателью Подкарпатского Общества Наукъ дозволено выразити то мое желаніе, чтобы молодежь отступила отъ языковыхъ впливовъ, занесеныхъ сюда изъ внѣ и изъ сей книжочки научилася любити свой материнский языкъ и къ нему при всѣхъ обставинахъ вѣрно прилѣплялася. Се есть языкъ, говореный еѣ властнымъ народомъ и отъ сего языка отступить за хоть котрый родственный, але въ сущности всеже для неѣ чужий варіантъ, есть грѣхъ противъ

тверезого розума. Знову и знову прошу - держѣмся своего. Въ семь случаи я увѣренный, что руський народъ, твердо прилѣпляющийся къ своему милому материнському языку и къ своимъ народнымъ преданіямъ, и теперъ, якъ столько разъ въ минувшинѣ, душевно золъся зъ мадярскимъ братскимъ народомъ, представляючи западну цивилизацію, але одновременно и языки своихъ славянскихъ братьевъ буде мочи цѣнити и почитати.

Прошу и надале просвѣщаючу милость Духа Святого на роботу Общества.

Будапештъ, Великдень, 1941 года

Антоній Годинка в.р.
Предсѣдатель

Подкарпатского Общества Наукъ

Хронологія составленія русинських словарьув

Історія составленія русинських словарьув має доста давню традицію. В Мадярьскум королевстві перші пробы составити русинський словарь были предприняті ищи в першув половині XIX в. Айбо изобразані П. Медвецьким, а потому М. Лучкайом матеріали опсталися у рукописах и дуйшли до нас лем частично. Дале був „Словарь къ первому тому собранія „Русскихъ проповѣдей“ А.А. Радолінського (1853), „Русско-мадярьскій словарь“ А. Митрака (1881), „Русько-мадярьскій словарь“ Л. Чопея (1883), котрому Мадярьска Академія Наукъ присудила премію як ліпшому словарю рока.

У XX в. появляются нові русинські словари: „Старословянській-угорській-руській-нѣмецький словарь къ священному писанію“ Е. Кубека (1906), невеликий „Словарь мадярьско-руській“ Н. Бескіда (1919), „Русинсько-мадярьскій словарь глаголу“ А. Годинки (1922, не був виданий), „Мадярьско-руській правничій терминологичный словарь“ Е. Торонського (1925-1927), „Мадярьско-руській терминологическій словарь“ К. П. Мачика и А. Д. Емельянова (1928), и „Мадярьско-руській словарь“ под редакційов Е. Бокшая, Ю. Ревая и М. Брацайка (1928). Як видиме, именно у час, коли Подкарпатська Русь входила в состав Чехословакіи

(1919-1939), было составлено и издано майбулше русинських словарьув. З єдного боку, сесе говорить за свободу творчества и пудпору державов русинської науки, а з другого - указує на розуміння авторами того факта, ош именно словари мавуть величезное значенія дѣла сохранности словарного фонда языка.

За сесе красно уповув уж-городський ученый Сергій Панько у своему обзорі „Русько-мадярьскі и мадярьско-руські словники до 1945 року“, де вун каже так: „Поява удрукованых словарьув, у котрых удбиватьсѣ языковое богатство народа, є важным етапом у розвитку духовного самопознанія конкретного етноса, котрый свідчить про начало нового удрахунку часу, його історичного бытія. Русины Мадярьщины (подкарпатські русины – авт.) доказали ушитким, ош они не розтопилися межи иноязычными племенами Сиридньої Европы, дали достойный наслідования красный примір сохранности своі языковой и етнічної самобытности. Сохранность сися не была досягнута путемъ страшныхъ военъ авадѣ національно-освободительныхъ движеній, была

она скорше результатомъ, мож пувісти, гражданскойской непокоры, твердої приязаности до своего родного коріня.“ Сисі слова не суть формальнов похвалов

подкарпаторусинському народу, они глубоко и разумно розкривають його душу, його пам'яті, указують на його глибоке преклонення перед своїми історіями і почитанням завітів предків.

І у ХХІ віці русинські учини не забувають за словари. У 2001 році уйшов інтересний триязычний „Русинсько-українсько-руський словарь” (автори - Д. Поп-старший, М. Алмаши і о. Димитрій (Сидор) і „Русинський синонімічний словарь” (автори Д. Поп-старший і Д. Поп менший), а в 2004 році представителі марамороських подкарпатських русинів Олекса Бевка видав інтересний словарь села Поляны (Марамороський комітат, Румунія) і назвав го „Словник - пам'ятник”. Правда, автор хибно рахує, ош русини села Поляна суть українці, зато і їх материнський язык вун называть українським. Новий подкарпаторусинський словарь, котрий автор выносить на суд читательов, в деяких деталях ухдить од общепринятых норм, по котрых составляються словари. Реально позераючи на типичне состояние русинського языка, автор уводить у словарь і не дуже поширені слова живої русинської бисіди. Русинам, як і ушитким народам світу, нич неє чужое, у тум числі і лайка. Но до 1945 рока русини лали якось аж елегантно, вульгаризмів не хосновали, они придумали місто них „невинні” синоніми, такі, наприклад як омах, дрымбатися, перебачниця, діра і т.д. Автор рахує, ош не подати їх у словарю, значило бы составить словарь урізаний, неповноцінний. З другого боку, в словарю

стрічавуться і такі слова, котрі русинськими ніяк не мож назвати (інтернет, файл, сайт, космодром, спутник і т.д.). Усі они уенно узяті на думку автора, як раз і составляють живу русинську бисіду ХХІ віку. Бо ищи 150 років перед сим еден русинський діятель повув такі розумні слова: „Діяльність народа изміряєся его преуспіанієм і движенієм в науках, в гражданственности і иных условиях образованности. Слідовательно язык лиш у такого народа може быти неподвижен, котрый лишився жизни или косніє в бездіяственности или поражен єсть літаргическим сном. Но у народов дійствующих і кипящих жизнью язык, непременно должен образоватися, подвергатися переінам і сообразно движенію народному принимать больший или меньший размеры усовершенствованія... В настоящих обстоятельствах достаточно буде для нас, кедь так будеме писати, чтоб могли сме друг друга розуміти, і сколько нибудь споспешествовати розвитку і распространію употребляемого у нас языка для пользы і образования народа нашего”. (Церковный вѣстник для русинов Австрійской державы”. Будин, 1858 г. № 1). Таку ціль і ставив перед собою автор словаря. Но ци добився увун її - тобі судити, дорогой читачу.

Димитрій Поп

Словарь русинсько-українсько-руський і русско-українсько-русинський

Унікальний словарь Димитрія Попа

Недавно вийшла книга, котру до днись ищи не мала словянська філологія, йсе „Словарь русинсько-українсько-руський” і „Словарь русско-українсько-русинський” у єдному томі. Автор сьогі публікації - Димитрій Поп, знамый філолог-славист, краєзнавець, автор цілого моря книг по історії Подкарпатської Руси. Діла майширшої інформованости читателів перву часть книги автор присвятив історії Подкарпатської Руси, де стисло подав майважні моменти многовікової історії подкарпато-русинського народа.

Дуже удачно пуся „Малої історії Подкарпатської Руси” автор словаря представив матеріал под назвов „Язык подкарпатських русинів як об'єкт політичних інтриг”, у котрому выкреслив тоті основні перепетії, котрі мав обсолловати слов'яно-русинський язык за послідні тисячу років. Туй автор справедливо указує на факт, ош без історичної екскурсії у минувшину, тяжко мож порозуміти теперішнє положіння русинського языка у морі слов'янських языків. Зато вун веде читателя у IX-є століття до епохи „учителів вишитких слов'ян”, авторув слов'янської азбуки і первых товмачень на слов'янський язык таких текстов, як Літургія і Євангеліє, Солунських св'ятих братів Кирила і Методія, у епоху первої

межинаціональної слов'янської держави - Великої Моравії, под політичним впливом котрої у другуй половині IX століття був русинський край. Од момента своєї появи, слов'янська держава Велика Моравія

ощутила на собі великий тиск из боку германських феодалів, котрі виділи у ній важний бар'єр на пути їхньої воєнної політики у связи из слов'янськими землями. Може, ош иппен політичний аспект вплинув на рішення Папи Римського Адріана II, котрий у 886 році не узнав ані Літургію, ані Євангеліє, котрі были товмачені Кирилом і Методієм на слов'янський язык. Айбо уже на другий рік (867) Адріан II поклав богослужебні книги, товмачені Солунськими братами, на алтарь Базіліки св. Петра у Римі, і сым слов'янський язык і символічно і фактично став на єден уровень из панівними на тот час у Європі трьома языками - латинським, гречеським і ивритом.

Інакше кажучи, слов'яно-русинський язык був кодифікований у Римі ищи у далекому 867 році. Туй мусай повісти, ош Кирил і Методій за основу своїх товмачень взяли знамый їм из дїтства солунський слов'яно-русинський діалект, може ош того був і язык Білих Хорватів - далеких предків русинів, котрых історична судьба у VII столітті закинула из

Димитрій Поп

Карпатського регіона аж пуд гречеську Солунь. Зато, ош Словяны не мали из IX століття свуй літературный язык, приняли за свуй язык церковно-словянський язык Кирила и Методія, на котрому ся и до днись ведуть Службу Божу у русинських церквах. На велику шкоду, смерть Методія у 885 році (Кирил умер ищи скорше - у 869 році) поклада конєць розвитку старо-словянського языка. Словяне Середньої Европы помали ся прилучили до латинської культурної сфери, што привело до того, ош словянська писемность у сьому регіоні поступом часу перестает ся хосновати. Западні Словяне скоро забывають и словянське письмо, и словянську азбуку, цалком переходять на латынь. Изась, як конштатує автор словаря, треба говорити про феномен подкарпатського Русина, котрый, не позиравучи на бурі історії, живучи тысячу рокув у державі, де доміантним народом не были словяне, єдиний у Середній Европі сохранив словянське письмо, хоть и у русинськму краю довгі віки - аж до 30 р. IX століття доміновала латынь. Крім того, Русины сохранили у своєму языці много елементув языка старых словян. Завто русинський язык мож правом поважати на ненарушений лінгвістичный остров Середньої Европы, по якому суть щедро розсыпані старословянські языкові перлы. У теперюшній Україні таке положення русинського языка из вини українських т.зв. „ученых”, было перенесено из лінгвістики у політику и из проблемы научної переросло у проблему політичну. Правда, теперішні українські науканики не суть первыма, котрі шпекулувать из русинськым языком. Ищи на конци IX століття антирусинські сили принесли Русинам данайський дар - так зв. „мовне питання”. На честь подкарпато-русинської інтелігенції мож приписати факт, ош не лем же тот дар не прияла, айбо ся од нього активно диференцовала. Йсе видко из слов А. Духновича, котрый недовго перед свойов смертьов критизовав своїх колег - русинув из Галичини, котрі стали на путь украинофілства. А. Духнович высловив фактично єдину гадку подкарпаторусинської інтелігенції сими словами: „Простите, братья, не оскорбляю никого, но сказать должен я правду, что в тех великих украинских повестях нет добраго вкуса. Нынешняя ваша беллетристика уравниена только до корчмы Грицёви и Иванови, чтоб посмеются. Нареготался, але не образовался... не понимаю, яким способом так нараз измѣнитися могла чистая руская (русинська - позн. автора) мова на украинскую, та чей Галичина не на Украинѣ, в Галичинѣ, насколько мнѣ извѣстно, не такий діалект”.

На жаль, тота украинофільна бацила, котра пувдруга стороча тому заразила галичан, емісары, котрых ся намагали у 20-ых и 30-ых роках XX століття заразити ньов и подкарпатських русинув, днись ся подпорує доста широким кругом так званих „ученых”, котрі намісто того, обы ся занимали русинськым языком и показали его у цілуй його чудеснуй красі, показати его як рарітет из многовіковов історійов, котрый помуг величити древньому словяно-русинському народу, займаються лінгвістичнов політиков, котра не має нич общого из науков. Иппен позад сьои причини, як утверждає автор словаря, вун ся и узав за необычайно тяжку роботу - зложити первый словянський триязычный словарь, котрый ищи до типирь словянська філологія не мала. Обы отобразити што найшироку

палітру словарного фонда русинського языка, автор змуг привлечи ид збиранню русинських слов носителей русинського языка из ушытких районув края. Йсе є такой и новым подходом ид написанню русинського словаря.

Ищи єден штрих словаря, на котрый ворта обернути позор - йсе намаганя автора через філологію подчеркнути такий знак русинського характера, як богобойность. Зато у словарі Димитрія Попа найдеме не лем русинські назвы ушытких русинських свят, з чим ся не стрітимо, а ни у єдному словарі, айбо и таке унікальное русинське кланяня - Слава Иисусу Христу и odpовідь на нього - Слава Богу навіки!

Пуд час роботи над словарём, автор, за его словами, обернув позор на таку деталь українських опонентув русинув, як безцеремонное присвоєня ними русинських слов и намаганя втиснути їх у словарный фонд українського языка. Айбо кидь у українських академічных словарях таку трудность мож заобаняти приставками „арх”, „обл”, „вадь”, „усн”, то доста пошло ся чують тоті редакторы телевізійных медій на Україні, котрі змушувуть українських слухателей розшифровувати такі тяжкі діла них „перлы”, гибы українського языкового проява, як наприклад: „Президент подав пропозицію, на яку премьер пристав”. Айбо у сьому припаді, де ся поділо таке файне и зрозуміле ушыткым українцям слово „погодився”. Редактор поміняв нерозумілым діла „широго украинця” русинськым словом „пристав”. З другого боку, роблячи над русинськими словами и украинськым словарём, автор обернув позор на вто, ош составители украинських словарюв не дуже добре знають український язык - наприклад: ани єден український словарь, до кунця ани академічний, не приводить прекрасне українське слово „начувай чя”, авадь фразу „ну, начувайся” (Ну, погоди). Айбо при сьому, ушыткі українські філологі „впевнені” при тому, ош нигда не чули ани єдного русинського слова, ош русинський язык - то лем „гілка” (діалект, говірка, наріча) українського языка, ош вун (наш язык) гибы є близьким ид украинському, а русины по сьои теорії языкової близкости таким кіпом являються украинцями.

Українські учені ани не здогадують, ош языкову теорію визначення народної принадлежности розробив німецький філософ кунця XIX століття Гердер, завзятый ...панславист! Вун ся держав гадки, ош світ годно змінити лем новое и лем словянське общество, бо европейські народы суть на вто уже старі. Наперек тому, 70 рокув єствованя нового соціалістичного общества, не подтвердили теорії Гердера. Мають ся над чим задумати українські „учені”. З другого бока, пять балканських народув бесідує сербським языком, айбо ани Черногорці, ани Босняки, ани Хорваты себе не поважавуть за Сербув, и проти сього Сербы не мають нияких претензій. Штось не штимує у теорії українських „ученых” односно подкарпатських русинув. Правда, у послідні часы и дакотрі руські слависты из страху, ош їх Київ не буде кликати на научні конференції (такий погляд має московський историк Юрасов), начинают ся путати у визначені русинського языка, називавучи его карпато-украинськым діалектом, у котрому московські науканики из Института Славянознавства Руської Академіи Наук С.Л. Николаев и М.Н. Толстая „віднайшли карпато-украинський

торунський(!?) говор". Розвіяти подобні „теорії” ся взяв составитель русинсько-українсько-руського словаря Д. Поп. Думаємо, ош позбєраными десятиками тысяч русинських слов автору словаря удалося сесе доказати.

У спєредслові Д. Поп называєть свою роботу „словником сучасного русинського языка”. И на правду, межи тысячами русинських слов, найдеме и такі интераціональні, як „компьютер”, „сайт”, „файл”, авадь русинські синоніми на слова „дрымбатися”, „олах”, „перебачниця”, „діра” и т.д. Ци варто было уводити сисі слова из русинського словаря? З погляду научника-консерватора - то не было бы треба. На подобный вопрос є даный интересный отвіт ищи перед 150 роками у вступной статі новинок „Церьковный вѣстникъ для русиновъ Австрійской державы”, Будинь, 1858, ч. 1, де написаное такое: „... языкъ лишь у такого народа може быти неподвижен, который лишился жизни, или коснѣе в бездѣйственности, или пораженъ естъ летаргическим сномъ. Но у народовъ дѣствующихъ и кипящихъ жизнею языкъ, непременно, долженъ образоватися, подвергаться перемѣнамъ и сообразно движенію народному принимать большіи или меньшіи размеры усовершенствованія...”.

Таким образом, як думає автор, ушыткі слова, котрі хоснують у бесиді и активно, и менше, творят живой языкъ начала ХХІ сторочья.

50-рочне замовчаня и игнорованя русинського языка, котрый сторочья служить нашому русинському народу, принесло великі шкоды світовуй славянській науці. Айбо выдержка русинув у вопросахъ сохраненія свого языка, їх консервативна живизна дала возможность выстояти и сохранить у памяти поколѣнь русинув богатство всесловянського значенія. Сись феномен доказав зафіксувати діла нишнього и будущихъ поколѣнь у своєму унікальному словарі - Димитрій Поп, котрый не принимавучи другі славянські языки, пудняв русинський языкъ на уровень, достойный світового языка. Общій словарь є наисто ярким приміромъ славистичной науки.

Михаил Шарга

Засл. работникъ культуры Украины

Товмачила др. С. Лявинец

Період жизни Юлій Ставровського-Попрадова у Чертежному (1879-1899)

Про двадцятиручний період жизни Ю. Ставровського-Попрадова извѣстно далеко не ушытко. Подавучи заявленіє на місто у Чертежному, у письмі до А. Добрянського вуд 17 апріля 1879 рока, Ставровський-Попрадов писав: „Знаю, ош там, у непосредственной близости до Вашего Высокородія, я найду тото душевное наслажденіє, отсутствіє котрого я туй, у городі постоянно чувствую, и лем у руському селі могу найти”.

Треба уповѣсти, ош, коли у Сулині умер отецъ поэта, Ставровський-Попрадов попросився у родное село. Айбо владыка Михаил Товт не дав добро, и поет, мавучи сімью, обстався у Пряшові без работы. Айбо неожиданно, у Чертежному 13 апріля 1879 рока умер священникъ Михаил Бескід. Патрономъ Чертежного быв Адольф Добрянський, котрый, мавучи рѣшающее право у ділахъ прихода, помугъ йому дустати назначеніє. Таким образом, Ставровський-Попрадов прийшов у Чертежное, де прожив 20 роков до самої смерти.

Личность А. Добрянського, атмосфера його окруженія мали великое влияніє на поэта. А Добрянський жив у Чертежному до 1882 рока, а затымъ из Инсбрука переписовався из Ставровскимъ-Попрадовымъ, котрый бывав дуже часто у родині Добрянських, бо жона Добрянського лишилася у Чертежному, туды приходили и діти Добрянського из сімьями. Ставровський-Попрадов мав возможность повышати свуй интелек-

туальный уровень. У Добрянскихъ вун стрѣвался из руськими учеными, котрі нащивляли сімью Добрянскихъ, што особенно способствовало развитію языка поэта. Мавучи доступ до бібліотеки Добрянського, Ставровський розширяв свої познанія не лем у руському языкови, а и руськуй літературі.

По утвержденіямъ изглаголователей, Ставровський-Попрадов у тот час много сотрудничав у мадярськихъ періодическихъ выданяхъ, публиковав етнографическі и историческі матеріалы по-мадярськи, писав юмористичні сценки. У сись період вун составил „Руський букварь” (учебная книга для I класса народныхъ школ). Написав граматику руського языка, котра не сохранилася, исторію, котра также не дойшла до нас. За послѣдні 7 роковъ свої жизни Ставровський-Попрадов опубликовав цілу серію зрілыхъ из художественного бока и языка поезій. Паралельно из сим,

Ставровський-Попрадов опубликовав серію публицистическихъ работъ, у котрыхъ поднимав проблемы духовной жизни русинського народа, особенно осуждав бездѣятельность русинської интелігенціи, котра привела до повной стагнаціи культуры и ошколованя. Сисю серію корреспонденцій напечаталъ у журналі „Листокъ” под инициалами П...ъ.

Вступивши у новый періодъ свого творческого подйома, Ставровський у своуй поезіи дал читателямъ

Юлій Ставровський-Попрадов

дакулько зрілих пейзажних картин свого краю - Спиша. Сюди относятся поезії „На Бескиде” (1843), „Воспоминання Попрада” (1833), „Спиш” (1895).

У поезії „На Бескіді”, котру мож трактувати, як тихе созерцання природи, чувуться нотки смутка, чого не было раньше у його поезіях. Таке же смутное настроєніе чувствується и у поезії „Увялый листок”. Вершинов русинської поезії другої половини XIX століття мож рахувати поезію Ставровського-Попрадова „Спиш”, у котрій вун співає ніби гимн розуму и творчеській роботі населенія края.

*Я снова видел край, где отдыха не знают,
Где лень - позор и стыд!
Где тунеядцев сонм никак не успевает,
Где жизнь - работа, труд.*

*Там, в древних городах искусства и науки,
Торговля, промысел цветут уж с давних лет,
И в хатах скрытых сел работают все руки,
И тут застоя нет!*

До патріотичеської лірики сього періода относятся: „К угрорусским” (1893), „К Уріилу Метеору” (1894). У сьой поезії поет порувняє то, што видів на чужині из скромнов дійствительностью родного края и выголошує, ош то, што видів не тішило його, бо

*Мне слово русское, родное
Дороже иностранных фраз...*

*Не в льдах альпийского гранита
Мои фантазии бродят,
Но здесь, где цепи гор Бескида,
И русских рек прелестна свита,
В восторг все сердце приводят!*

У кунци вун выголошує свій знаменитый на тот час манифест

*„Моя отчизна здесь, в Карпатах,
Среди лесистых синих гор,
Где мой народ в старинных хатах
Живет с неисследимых пор.
Вот здесь родился я, и страстно
Влюбился в родину свою,
Ее, хоть бедну и несчастну,
Но в простоте свою прекрасну
Всегда радушно воспою.*

У поезії „Уріилу Метеору” (псевдонім Йоана Сильвая) Ставровський-Попрадов из любовью обращається до И. Сильвая, пригадувучи його активність и тоті часы, коли метеором блиснув талант писателя над Бескідом, просить його изясь засвітитися у темноті, пробудити „Уснувшую Русь”.

У 1895 році Ставровський-Попрадов опубліковав свій пророчеський стих „Зимний вечер”

*Зимний вечер серебристый
Разложился над селом,*

*Воздух свежий, воздух чистый
Обнимает все кругом.*

*В небесах, вдали востока,
Загорелся вдруг огонь,
Метеор блеснул, но прока
Нет в нем, скоро гаснет он.*

*И зарделись на мгновенье
Нивы, горы, облака,
Будто ропот и гремяне
Раздались издалека.*

У ньому поет алегорично представив свій народ у образі спячої природи. Надежды появились и исчезли, зима сковала ушытко, природа онімїла, лем под ледом плещеся поточок, а у лісах выє звірина. Сон и смерть овладіли карпатським краєм. Айбо поет вірує, ош,

*Вновь придет весна и розы
Расцветут по цветникам!
Так и ты, о Русь святая,
Раз пробудишься от сна,
И пройдет зима лихая,
И покажется весна...!*

Якраз сисі слова можеме рахувати завіщанієм Ставровського-Попрадова. Майже из сьов віров, ош прийде весна и зацвітить Карпаты, вун зойшов у могилу.

Составила **др. М. Лявинец**

Юлій Ставровський-Попрадов из родинов

Антон Скиба - знамий хорový диригент

30 років тому пушов из жизни знамий хорový диригент Антон Скиба. Не є такого хорového колектива на Подкарпаті, котрый не чув бы його імня, не знав про його діяльність. На Мукачовщині, Свалявщині, Воловеччині сесе імня стало просто легендов.

Антон Скиба родився 29 януара 1903 рока у с. Шелестово (1960 р. присоединено до Кольчина) Мукачовського району. У родному селі закончив народну школу, пуся чого поступив на учения у Мукачовську мужську учительську семінарію, де должное внимание уділялося співаню и музиці. Уже у молодших класах семінарист принимав активное участие у кружках художественної самодіяльності, серйозно увлікся народным искусством.

У 1922 році енергичного студента назначили художественным руководителем єдного из майліпших хорových колективув Мукачова, котрый успішно выступав из концертами перед жителями города и района, а пузніше - за гатарами края. Сесю роботу на даякий час перервала обязательна служба у чехословацькій армії из 1924-1925 рр. У армії закончив школу офіцерув запаса, а пузніше здав соотвітственні испити и достав звание офіцера. У 1917 році Антон Скиба поступив у Брнський університет (Чехія), айбо через матеріальні тяжкості (лишився сиротов), перервав науку и из 20 септембра 1931 рока став робити преподавателем співа и музыки у Мукачовській мужській семінарії, одновременно преподавав сисі предмети у Мукачовській гімназії.

Мавучи опыт, вернулся до хорového искусства и позглавив Мукачовський мужський хор из числа студентув семінарії та інтелігенції города. Хор, котрый у 1933 році достав название „Метеор“, выступав не лиш у родному краю, а и у других містах тогдашньої чехословацької державы, в частности у самуй Празі. У януарі 1939 рока при содіїствію єдного из промадярьских лідерув Пудкарпатя русофіла Стефана Фенцика хор „Метеор“ виїзжає из концертом у Будапешт.

Пузніше у 1941-1944 роках диригент дакулько раз призывався на короткий срок на военну службу.

У 1946 році Антон Скиба продовжає робити у Мукачовській семінарії, переименовануй у педагогическое училище. Хор „Метеор“ обновив свою роботу и за добров традиційов принимав участие у олімпіадах художественної самодіяльності.

Колеги Антона Скибы по педучилищу были шокированы, коли диригента знаного хора и преподавателя педучилища 27 августа 1948 р. у Мукачові арестовали сотрудники КГБ. Матеріали первых допросу указали, што його обвиняють у „преступлениях“ антисовіцького характера: во-первых, хор „Метеор“ выступав из концертами у Будапешті у 1943 р., во-вторых, што диригент проводив антисовіцьку пропаганду и воспитовав студентув в антисовіцькому дусі, заказовав ім співати совіцькі співанки, в-третьих, што

служив офіцером у мадярьській армії. Айбо ушиткі сисі „преступления“ относилися до того времени, коли вун був гражданином Чехословакии и Мадярьщины.

За совокупность „учиненых преступлений“ судова колегія у кримінальных ділах Закарпатського областного суда 29 новембра 1948 рока засудила Антона Скибу на 25 років исправительно-трудовых лагерув из лишением прав на 5 років и конфіскаційов ушиткого имущества.

Так як вун не був жонатый и жив сам, у його квартиру нараз пуся ареста поселили кавітана КГБ Евдокимова.

Тяжким было пребывание Скибы у лагерях ГУЛАГа. 27 августа 1954 рока из Ангарського лагеря Иркутської области вун написав жалобу у Верховный Суд СССР, у котрой аргументовано опроверг предъявлені йому на суді обвинения и просив перепозирати його діло.

7 января 1955 рока Генпрокурор УССР у протесті до Президії Верховного Суда УССР назначив, што приговор относительно Скибы Антона подлежит пересмотру и изменению, поскольку на службі у мадярьській армії у „боях против Красной Армии“ участие не принимав и никаких преступлений против человечества не зробив. А сисі діїствія А. Скибы не можуть раховатися як кримінальное преступление предусмотреное ст. 54-4 уголовного кодекса УССР”.

27 апреля 1955 р. Антона Скибу освобождают из лагеря, де вун пробыл 6 років и 7 місяців. На протяженіи 1956-1961 рр. був диригентом мужського хора учителей школ Мукачова.

Виділося, ош пуся таких тяжких испитаний чоловік уже не може занятися любимым ділом. Айбо не таким був А. Скиба, Тоні бачі, як його называли колеги и многочисленні цімборы, и просто знакомі. Послі возвращенія из ГУЛАГа вун из „тяжков бідов“ був принятый на роботу у Мукачовськое педучилище, на музыкальное отделение, де на каждом курсі організовав хор, крім того ним був організованный Общий хор Педучилища, котрый не раз занимав призові міста на конкурсах у Ужгороді, у Києві и других містах. Из сим колективом А. Скиба гастролював по цілому Подкарпаті из великим успіхом. А. Скиба організовав также знаменитый хор учителей Мукачовського района, у 60-ті роки заставив про себе говорити організованный ним же хор щколы-интерната у Нижних Воротах. Його музыкальными обработками хоснуються многі хорові колективы. Майизвістні оранжировки співанок: „Гей, попід лісом“, „Ой, на горі“, „Летіли гусоньки“ и др. Вун мав высокий авторитет межи професіональными диригентами. Многі його ученики, такі як В. Тацак, Ф. Турянин, В. Гайдук, закончивши консерваторію, стали знамыми диригентами.

Умер Антон Скиба 11 януара 1978 рока у Мукачові. У августі 1992 р. реабілітованный.

Составила Катерина Мальчицька

Фаршанговий бал русинув

26 януара по традиції у Культурному центрі V району Будапешта був організований русинський фаршанговий бал, на котрый прийшло коло 100 гостей.

Сього року бал був організований Русинськими Самоуправліннями VIII-го и V-го району Будапешта. Головными подпорователями были Столичное Русинськое Меншиновое Самоуправління и Вседержавное Русинськое Меншиновое Самоуправління, Русинськое Самоуправління Ваца и др.

Як усе, гостей привітствовав председатель Русинського Меншинового Самоуправління Ліпотвароша (V р-н) Легел Донат. Вун ознакомив гостей из програмов бала. Спершу всіх очаровала своим выступлєнієм піанистка Петра Варга, котра исполнила произведения Шопена и Задора. Из своими стихами выступила Валерія Мориляк. Солістки хора Ержибет Чер и Юдіта Гал, Єва Гросман и Єдіта Поп из великим успіхом исполнили арії из оперет. Затым выступив хор под руководством Золтана Нодя. У началі прозвучала Аве Марія у прекрасному исполненію. У репертуарі хора прозвучали легкі фольклорні фаршангові пісні, котрі подняли настроєніє гостей. У конци выступив Імре Бенце из фіглярськими стихами „Édes, ékes apanyelvünk”.

Завершили програму Легел Донат и Янош Сабов из русинськими фіглярськими поговорками, котрі прозвучали на русинському и мадярському языках.

У другуй части програмы было представлєніє Маріаннов Лявинець, председателем Столичного Меншинового Самоуправління, русинських фаршангових страв, приготовлєных русинськими меншиновыми самоуправліннями III-го, VI-го, VIII-го, IX-го, XI-го и XIII-го районув Будапешта. Гостям предложили покушати сисі яства, што они изробили из великим удовольствієм. Послі фаршангової вичирі музыканти зачали грати фаршангову танцювальну музику, и зачався бал. Настроєніє было у всіх

дуже доброе. Сюрпризом сього бала было предложєніє художника Андраша Бровді мальовати портреты усім желающим. Усі были восторжені и зачудовані його работов. Традицію фаршангового бала думаєме продовжати и вносити у нього усе булше и булше русинських традицій и истинного русинського настроєнія.

Ольга Сільцер-Ликович

Честовані читателі!

Просиме Вас подпоровати **Общество Русинської Культуры 1% податка личного дохода.**

Вашу фінансову подпору просиме перевести на рахунок:

OTP Bank Rt.: 11784009-2000525

Adószám: 18180406-1-42.

Председа Ольга Сільцер-Ликович.

ЯНУАР

др. Иван Парканій

1.01.1896 - Родився др. Иван Парканій - русинський патріот, искусный дипломат. Юридическое образование дустав у Будапештському Університеті ім.Пазманя, був міністром ЧСР и губернатором Подкарпатской Руси.

2.01.1919 - Родився Василій Бурч - педагог, адміністратор школьної системи, художник. Закончив Мукачовську учительську семінарію. Художник-пейзажист, послідователь подкарпатської школи живописи.

3.01.1922 - Родився Василій Сочка-Боржавин, знатий поет, историк літератури, прозаик и публіциста, автор многих книг. Учився у Будапештському Університеті. Постоянный участник Світових

Конгресу Русинув.

4.01.1952 - Умер Иван Гендер-Суходольский, писатель, педагог и общественный деятель. 25 років учительовав у Учительській семінарії у Пряшіві, був во главі Общества учителів Пряшовщини и редактором часопису Русская Школа.

6.01.1880 - родився Василій Анталовський - педагог, школьний адміністратор, общественно-політический діятель. Принимав активное участие у роботі "Общества им. А. Духновича", привлекав учителей у його роботу. Возглавив музейний совіт Археологического музея им. Т. Легоцького у Мукачові.

6.01.1895 - У Будапешті образовалася греко-католическа община. 8.01.1905. греко-католики достали церкву на Ровжак тере /раньше Сегиньгаз тер/ и парохію. Пер-вым парохом был отец Емил Меллеш.

6.01.1907 - Родився у Руськом Керестурі Юліан Надь, писатель и новинарь.

8.01.1940 - Родився Василь Турок-Гетеш - знамый режисер театра им. А. Духновича у Пряшеві, організатор и председа Русин-ської Оброды, председа Світової Рады Русинув, котру возглавляв 10

рокув.

11.01.1865 - Родився Карел Кадлец - чешський историк. Изглядовав исторію права славянських народов, у тому числі русинув послі включення Подкарпатської Руси у состав Чехословакии. Написав перву роботу про її державный статус. Проректор Карловського університета, генеральный секретарь чешської Академіи

Науки Искусств (1920).

11.01.1978 - Умер Антон Скиба, хормейстер, закончив Мукачовську учительську семінарію, де нах робив преподавателем музыки. Создал мужський хор "Метеор".

13.01.1889 - Родився Александр Ильницький - священник, журналист, ведучий діятель Мукачовської греко-католическої епархії. Закончив духовну семінарію у Пряшіві, рукоположений у 1914 р. Робив священником у селах Ильница, Великі Лучки. Был членом верхньої палаты Мадярського Парламента (1939 - 1944), председателем „Подкарпатского общества наук” (1942 - 1944). Послі смерті єпископа А.Стойки управляв Мукачовськов греко-католическов епархійов. Из приходом "совіцкого режима" за отказ перейти у православіе был осужденный на 25 років

заклучения. Умер у Томську.

13.01.1900 - Умер Петро Кузмьяк, педагог, поет, збиратель предметув русинской народной творчости. Учився у Дебрецені. Плодотворну педагогическу и культурно-просвітительську роботу проводив у Руському Керестурі.

14.01.1732 - Родився єпископ Андрій Бачинський, знамый общественный діятель, публіцист, доктор філософії. Реформатор духовного образования. Подпоровав публіка-ції Йосипа Пастелія и І. Базило-вича.

15.1.1887 - Родився Др. Александер Бескид, русинський адміністратор и культурно-общественный діятель, первый віцегубернатор Подкарпат-ської Руси (1938).

15.01.1949 - родився Йозеф Ботлик, историк, публицист, теолог. Автор ряда работ по исторії центрально-европейських регіонув, входивших у состав Мадярського Королевства, у частности - Подкарпатської Руси.

Антон Скиба

Василій Бурч

Йозеф Ботлик

Василь Турок-Гетеш

Иван Манайло

Шандор Бонкало

ЯНУАР

Юлій Ставровський-Попрадов

15.01.1978 - Умер Федор Манайло, знамый художник, график и декоратор.

16.01.1879 - Родився Юлій Гаджега (псевдонім Юлій Русак) - греко-католицький церковний діятель, историк, педагог, політик. Учився у гімназії у Ужгороді, у духовних семінаріях у Естергомі, и у університетах у Будапешті, Відні. Быв рукоположений у 1902 р. Из 1907 р. быв назначений професором духовної семінарії у Ужгороді. Под псевдонімом Юлій Русак издал "Очерки культурной истории Подкарпатской Руси" (1927), "Воспоминания" (1938), зборники розказув.

16.01.1907 - Родився у Дусині (Україна) Юрій Августин Шерегій, режисер

и драматург.

16.01.1942 - Родився Иван Манайло, художник, закончив Киевський Художественный Институт, робив преподавателем и довгий час директором Ужгородського Училища Прикладного Искусства. Основатель и директор меморіального музею Федора Манайла. Живе у Мадярщині, член РМС Ваца.

17.01.1897 - Родився Александер Хира, греко-католицький діятель, педагог, єпископ підпольної греко-католицької церкви. Учився у Ужгородської духовної семінарії, затым на теологічному факультеті Будапештського університета. 6.08.1949 р. - за отказ перейти у православ'є був осуждений на 25 років лагерь ГУЛАГа. У септембрі 1956 р. був освобожденый и зачав тайну душ-пастырську роботу у родному селі Вільхівцях. Тайно був духовним наставником підпольної Мукачевської греко-католицької єпархії.

18.01.1850 - Родився Юлій Ставровський-Попрадов, талантливый поет, етнограф, філолог, літературный критик. Теологію студовав у Будапешті, будучи бібліотекарєм літературного кружка. Їго называли класиком карпаторуской літератури.

19.01.1890 - Родився Иван Русенко из Лемковщины, знатый поет и драматург.

22.01.1880 - Родився Шандор Бонкало, выдающийся етнограф, историк, філолог-славист, педагог. Учився у Будапешті. Професор, був завідующим Кафедров русинського языка и літературы Будапештського Університета. Кафедра была открыта у октовбрі 1919 рока.

25.01.1932 - Родився у Руськом Керестурі протоирей-ставрофор о. Иоаким Холошній, протоирей Дюрдовський и декан Бачки.

26.01.1791 - Родився Иоанн Чургович - „Карпато-руський Плутарх”. Філософію студовав у Будапешті. Быв професором Ужгородської гімназії и учительской семінарії. Талантливый педагог. Извісна книга Чурговича „Церковні проповіді Иоанна Чурговича”. Зобрав велику бібліотеку.

Иван Гарайда

26.01.1941 - У Ужгороді основано Подкарпатское Общество Наук, котрое занималося видавательством. Обществом было выдано много книг, учебников, журналов на русинському языку. Первым председателем общества был А. Годинка.

26.01.1945 - Родився Павел Роберт Магочи, професор-академик, автор бульше як 600 монографій из исторії України и Подкарпатської Руси, знаменитый русинський ідеолог, організатор двигання русинув у цілому світі.

27.01.1741 - Родився Иоан Пастелій, историк, поет,

27.01.1926 - Родився Павел Бедзир, художник-графік. Закончив Ужгородское Училище Прикладного Искусства. Його філософское кредо - духовное самоусовершенствованіє, отказ вуд "соцреалізма". Уєдно из жонов, Е. Бедзир - Кремницьков, были у центрі ужгородської нової волни "шестидесятників", создали неформальну авангардну групу. Создал серію графіческих філософських композицій - "Жизнь дерев".

29.01.1905 - Родився Иван Гарайда, визначный культурно-просвітительський діятель, ученый, русин-патріот. Учився у Сейкешфегирварі, Будапешті, Пейчі. У 1941 році став председателем Подкарпатского Общества Русинов. Выдал по русинськи бульше ги 40 книг. Написав Граматику русинського языка /из 1941 рока офіціальний учебник діла русин-ських шкіл/.

30.01.1775 - Родився Василій Кукольник, знаменитый у Росії ученый и педагог русин-ського происхожденія.

30.01.1932 - Родився Иван Кривський, доктор физико-математических наук, русин-ський общественный діятель, був членом Федерації Національных Меншин у Европі (1992 - 2000), председов Сойма Подкарпатських Русинув.

Иоанн Чургович

Иоан Пастелій

о. Иоаким Холошній

Павел Бедзир

Когут казкарь

Было тото за короля Андрія, коли нико не орав, не сів: сам ся хлібик родив-упікав тай до рота сам скакав.

Жив собі єден газда из газдынїв. Мали два сына. Коли старшый школу вуходив, родичі го у столицю вуладили, най бы ся дїтвак за дакого пана вувчив. А на меншого гроший не застало. Тай што казати, не годны вшиткі панами быти, бо ко бы їх убробляв.

Но та вувчив ся старшый у Будині за пана, а коли ся вженив из міністровов дївков, та помалы міністром став ся. Таким великим чоловіком учинив ся, же гет забыв за свою просту родину!

А меншый сын дале при родичох газдовав, козы пас. Раз жене вун козы из паші, видит єдного газду из ножом бігати за когутом. А тот, сарака, не дає ся, трепіцкат крылами, ублітує довкола колодязя, кукуріче на вшиток світ. Пошкодовав сирохман птицю, гойкат газдови:

- Бачіку, міняйме ся! Дам за когута козу!

Де бы нїт, пристав на сякоє газда.

Дуже ся россердили родичі, коли вчули за таку мінбу. Бідкавту ся, яких угодовали дїтий: єден свого простацького роду ся ганьбит, а другый нетрібноств ганьбу старым грядат. А меншый сын нич на тото вже не творит, звык був чути уд родичув саму гану.

Дав вун когутови прозывку Кокош тай имив ся го вчити говорити. Когутик оказав ся до науки спосубный: довго ци курто, а навчив ся красно казкы приказовати. Вже и старі родичі шіковного казкаря полюбили тай перестали сирохманови доганяти. И не было, правду казати, за што обергати го, бо з газдуством файно давав собі рады. Якось перед Руздвом зберат ся меншый брат ид старшому на навчиву, до Будина. Старым не по дяці сынова забага, боят ся, а най ся и вун там устане. Айбо сперти не годны: „Тадь най иде дїтвак світа увідіти, ачий ся верне”, каже отиць.

Пуйшов сын из Кокошом. Довго плянтати за горами-долами, докудь ся накониць допали до столиці. А там уголошена жалоба: на хыжах фаны поспущовані из чорныма пантликамы, корчмы позаперані, чилидь зажурена, щі й потята не співають. Увідав легінь уд єдного засмученого варощана, же у замкови біда: забажило ся принцизні звїзду з неба, а нико не годеи помочи, ани за королюв алдомаш.

Пуйшов хлопчище просто ид замкови, просит ся, обы го пустили вдну, а варташі женут го гет, бо не такі мудріаші пробаловали помочи, а не побировали. На щастя, стянув го король, загойкав на варташув, най пусят просителя до палат.

Поклонив ся легінь пановнику тай повідат, ож звїзду из неба не обіцят, айбо такое штось знав бы вказати принцизні, же за звїзду бы гнидь забыла. Не дуже повіровав король, айбо пристав.

Но, посідали на золоті стульці король из королицїв,

а довкола міністрове ся пороссідали. Привели заревану принцезну. Поклонив ся легінь благородному панству, поклав Кокоша на вошений подамент. Як имив ся тот казкы приказовати, а єдну красшу, ги другу. Таких казок щі нико на світі божому не чував, бо честно кажучи, когут сам тоты причты вугадовав. Слухала-слухала принцезна Кокоша тай, на мою душу, ци не забыла за звїзду з неба! Заясніла ся, у долонькы тапшає, щі просит казати.

Тым часом легінь стоить собі мало дале тай упозирує, котрый змежи мініструв годеи брат му. Бо тото вже файні роки пролетіли, удколи ся віділи напослед. Айбо, чуйте, не спознає! Но та нич, уйде вун посеред залы тай просит корольську світлость, най бы дозволив когутикови мало спочити, а вун, простый хлоп, дашто бы тым часом повів. Тай имит ся вун приказовати, як газда из газдынїв угодовали два сына. Старшый став ся міністром тай забыв за родичув, а меншый пуйшов до Будина глядати го. Приказує адсяк, а сам на мініструв позиркує. Видит - єден почирлинів, на стулци совзат, гибы на грани сидів. Но так ся испознав брата собі.

Три дні загуряв когутик принцезну. Не требало юй булше звїзду з неба. Вже не воятила, не метала у служниць топанкы, не дубкала білыми нужками. Удкликали у вароши жалобу.

Король из королицїв не знають што ся надяковати сирохманови, хочут го убдаровати, а спаситель нич не просит, лем обы єден міністер, на котрого вун укаже, повюз го у параднум гінтові дому. Посміяли ся великаші из сїї забагы, айбо лем розказали слугам міх из дукатами золотыма покласти до гінтова, а Кокошови сїдало золотое справити пиля кочіша.

Но, повезли ся братове дому. Коли у село свое привезли ся, меншый брат имив жминямы дукаты золоті метати у дворы людєм, а при тому гойкат:

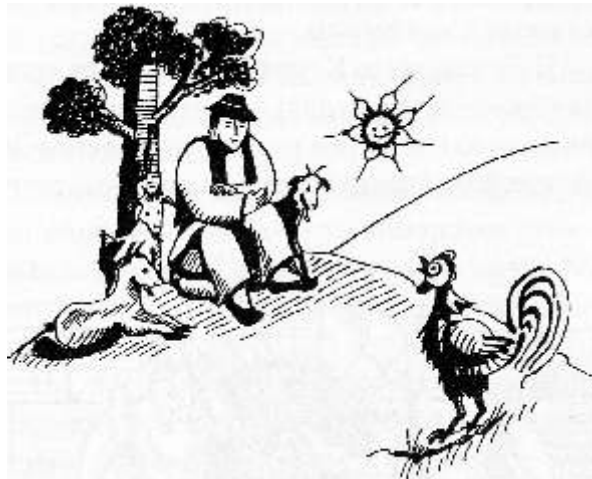
-Беріт, людкове дорогі! Сесе дарує вам пан міністер, котрый дїтваком бігав босый по суй землі, а тепирька прийшов побзирати, ци добрі ся маєте.

Люде поубігали, поздравляють міністра!

Коли привезли ся братове на свое обыстя, то то было радости! Дяковав старшый брат меншому за науку. Пак докудь жив, не забывав за старых родичув. А Кокошови вуходив державну пензію. Мало того, сам король дав розказ - село, у котрому ся міністер уродив, называти удтепирь Кокош. Не убыйшло ся, правда, без показії: ци то урядник був дакус глухий, ци недобрі ся розумів до грамоты, лем написав у листині намісто Кокош - Бокош. Так ся кличе и нынї село.

Шупс когутик - сїв на прутик, прутик ся поколысав, а когутик з нєго впав. Сїв спочити на столиці, бо натовк собі синиць. Туй и казії вже кониць.

Тамара Керча

<i>Марія Ортутай</i> Бесіда из председов ВРМС Андрійом Манайло.....	стр. 2
<i>Иван Поп (Энциклопедия Подкарпатской Руси)</i> Василій Анталовський.....	стр. 3
<i>Димитрій Поп</i> Усуджені быти в „раю”.....	стр. 4
<i>Др. Маріанна Лявинец</i> Иван Гарайда.....	стр. 7
<i>Антоній Годинка</i> Привѣтъ.....	стр. 8
<i>Димитрій Поп</i> Хронологія составленія русинських словарьув.....	стр. 9
<i>Михаил Шарга</i> Унікальний словарь Димитрія Попа.....	стр. 10
<i>Др. Маріанна Лявинец</i> Період жизни Ю. Ставровського-Попрадова у Чертежному.....	стр. 12
<i>Катерина Мальчицька</i> Знамый хорový диригент Антон Скиба.....	стр. 14
<i>Ольга Сільцер-Ликович</i> Фаршанговый бал русинув.....	стр. 15
Пам'ятні дати.....	стр. 16
<i>Тамара Керча</i> Когут казкаръ.....	стр. 18

Kiadja
az Országos Ruszin Kisebbségi Önkormányzat
Felelős kiadó: Manajló András

A szerkesztőbizottság tagjai:
Dr. Ljavinec Sztjepán - felelős szerkesztő;
Dr. Lyavinecz Marianna - szerkesztő;
Morilyák Valéria, Szilcer-Likovics Olga, Dr. Szabó János,
Giricz Vera, Szónoczky János Mihály, Csehily László,
Szkiba Irén - szerkesztőségi titkár;
A szerkesztőség címe:
1147 Budapest, Gyarmat u. 85/b.
Tel.: (06-1) 468-2636
Fax: (06-1) 220-8005
E-mail: ruszinok@freemail.hu
lavinec@freemail.hu
http://www.ruszinvilag.hu
Nyomdai munkálatok: Starfish Média Kft.

Выдає:
Всержавное Русинське Меншинове Самоуправление
Отвітственный выдаватель: Андрій Манайло

Члены редакции:
Др. Степан Лявинец - отвітственный редактор;
Др. Маріанна Лявинец - редактор;
Валерія Мориляк, Др. Янош Сабов, Ольга Сільцер-Ликович,
Віра Гіріц, Янош Мігаль Соноцкі, Ласло Чегіль;
Ірина Скиба - секретарка;
Адрес редакции:
1147 Будапешт, улица Дярма 85/б.
Тел.: (06-1) 468-2636
Факс: (06-1) 220-8005
E-mail: ruszinok@freemail.hu
lavinec@freemail.hu
http://www.ruszinvilag.hu
При передрукови посилатися на "Русинський Світ"

ISSN: 1785-1149

Появленя новинки пудпоровали: Фондація Национальных та Етнічных Меншин Мађарицины,
Всержавное Общество Русинської Интелігенції имени Антонія Годинки,
Фондація "За Русинув" и Общество Русинської Культуры.
A lap a Magyarországi Nemzeti és Etnikai Kisebbségekért Közalapítvány,
Hodinka Antal Országos Ruszin Értelmiségi Közhasznú Egyesület,
"Русинокерт" Alapítvány és Ruszin Kulturális Egyesület
támogatásával jelenik meg
1000 példányban.